

ΕΠΙΣΗΜΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Μοναδικός σειριακός αριθμός: k-zRklKy0sNXyEp8_4mymg

**ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ**

Τηλ: +33 (0) 3 88 41 20 18
Φαξ: +33 (0) 3 88 41 27 30
www.echr.coe.int

Κυρία Ευγενία ΒΕΛΩΝΗ
Πρόεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους
Αντιπρόσωπο της Ελληνικής Κυβέρνησης
ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου
Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Ακαδημίας 68 και Χαρ.Τρικούπη
106 78 ΑΘΗΝΑ
ΕΛΛΑΔΑ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΕΔΔΑ-LF20.2G 100
AT/IPR/nva

Στρασβούργο, 29 Σεπτεμβρίου 2022

Προσφυγή αριθ.26334/14
Αγγελής Α.Ε. κατά Ελλάδα

Κύριε,

Κατ'εφαρμογή του άρθρου 77 παραγ.2 και 3 του Κανονισμού του Δικαστηρίου, σας κοινοποιώ αντίγραφο της απόφασης επιτροπής στην προαναφερόμενη προσφυγή. Η εν λόγω κοινοποίηση ισχύει ως έκδοση.

Η απόφαση αυτή είναι οριστική. Δεν επιδέχεται ένδικο μέσο, ούτε ενώπιον του Τμήματος Ευρείας Σύνθεσης, ούτε ενώπιον οιοδήποτε άλλου αποφασιστικού οργάνου. Είναι διαθέσιμη στον ιστότοπο του Δικαστηρίου (www.echr.coe.int) από σήμερα. Με την ανάρτησή της στον ιστότοπο, η απόφαση θεωρείται δημοσιευθείσα για τους σκοπούς των άρθρων 44 παραγ.3 της Σύμβασης και 104Α του Κανονισμού του Δικαστηρίου.

Επιστώ την προσοχή σας στο γεγονός ότι η εκτέλεση των οριστικών αποφάσεων υπάγεται στην αρμοδιότητα της Επιτροπής Υπουργών (άρθρο 46 παρ.2 της Σύμβασης). Κάθε σχετική ερώτηση,

Μοναδικός σειριακός αριθμός: k-zRklKy0sNXyEp8_4mymg

συμπεριλαμβανομένης, ενδεχομένως, ερώτησης σχετικά με την καταβολή της δίκαιης ικανοποίησης και τυχόν τόκων υπερημερίας, πρέπει να απευθύνεται στο Τμήμα Εκτέλεσης Αποφάσεων του Δικαστηρίου στη Γενική Διεύθυνση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Κράτους Δικαίου) του Συμβουλίου της Ευρώπης:

-Φαξ: 33 (0)3 88 41 27 93

-Διαδικτυακός τόπος: <https://www.coe.int/fr/web/execution/home>

-Email δίκαιη ικανοποίηση: dgi_execution_just_satisfaction@coe.int

-Διεύθυνση: Συμβούλιο της Ευρώπης, Τμήμα Εκτέλεσης Αποφάσεων του ΕΔΑΔ, F-67075 Στρασβούργο Cedex.

Η διεύθυνση του εκπροσώπου του προσφεύγοντος είναι η ακόλουθη:

Κος Γεώργιος ΓΚΕΣΟΥΛΗΣ

Δικηγόρος

Πολυτεχνείου 47

546 25 Θεσσαλονίκη

ΕΛΛΑΔΑ.

Παρακαλώ δεχθείτε, Κυρία, την έκφραση της μεγάλης μου υπόληψης.

(υπογραφή)

Liv Tigerstedt

Αναπληρώτρια Γραμματέας Τμήματος

Συνημμένα: Απόφαση

Μοναδικός σειριακός αριθμός: k-zRklKy0sNXyEp8_4mymg

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ ΑΓΓΕΛΗΣ Α.Ε. ΚΑΤΑ ΕΛΛΑΔΑΣ

(Προσφυγή αριθ.26334/14)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

29 Σεπτεμβρίου 2022

Η παρούσα απόφαση είναι οριστική. Ενδέχεται να υποστεί τυπικές διορθώσεις.

Στην υπόθεση Αγγελής Α.Ε. κατά Ελλάδα,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Πρώτο Τμήμα),
που συνεδριάζει ως επιτροπή αποτελούμενη από τους:

Krzysztof Wojtyczek, *Πρόεδρος,*

Erik Wennerström,

Ιωάννη Κτιστάκη, *Δικαστές,*

και Liv Tigerstedt, *Αναπληρώτρια γραμματέα Τμήματος,*

Λαμβανομένης υπόψη της προσφυγής (αριθ.26334/14) κατά της
Ελληνικής Δημοκρατίας, μία ανώνυμη εταιρεία της οποίας, η Αγγελής
Α.Ε., («η προσφεύγουσα εταιρεία»), προσέφυγε στο Δικαστήριο στις 28
Μαρτίου 2014 δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης για την Προάσπιση
των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η
Σύμβαση»),

Λαμβανομένης υπόψη της απόφασης να θέσει σε γνώση της Ελληνικής
Κυβέρνησης («η Κυβέρνηση») τις αιτιάσεις βάσει του άρθρου 6 παρ.1 της
Σύμβασης και του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αρ.1 στη Σύμβαση,

Λαμβανομένων υπόψη των παρατηρήσεων των διαδίκων,

Αφού διασκέφθηκε σε συμβούλιο στις 6 Σεπτεμβρίου 2022, εκδίδει την
ακόλουθη απόφαση την ως άνω ημερομηνία:

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.Η προσφυγή αφορά στον προσδιορισμό των αποζημιώσεων
απαλλοτρίωσης οικοπέδου που ανήκε στην προσφεύγουσα εταιρεία. Η
ενδιαφερόμενη επικαλείται την παραβίαση των δικαιωμάτων της, όπως
αυτά είναι εγγυημένα από το άρθρο 6 παρ.1 της Σύμβασης και το άρθρο 1
του Πρωτοκόλλου αρ.1 στη Σύμβαση.

ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

2. Η προσφεύγουσα εταιρεία, ανώνυμη εταιρεία με αντικείμενο την
εκμετάλλευση σούπερ μάρκετ, εκπροσωπείται από τον Γ.Γκεσούλη,
Δικηγόρο Θεσσαλονίκης.

3. Η Κυβέρνηση εκπροσωπείται από τον απεσταλμένο του αντιπροσώπου της, Κο Κ. Γεωργιάδη, Νομικό Σύμβουλο του Κράτους.

4. Με κοινή απόφαση της 31ης Δεκεμβρίου 2002, ο Υπουργός Οικονομίας και ο Υπουργός Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων κίνησαν διαδικασία απαλλοτρίωσης για οικοπέδα συνολικής έκτασης 627.992 τ.μ. ενόψει της βελτίωσης της εθνικής οδού Ιωαννίνων-Αντιρρίου. Μεταξύ των απαλλοτριούμενων οικοπέδων ήταν και εκείνο της προσφεύγουσας εταιρείας, με έκταση 739 τ.μ., τμήμα του οποίου, ήτοι 249 τ.μ., θεωρήθηκε ότι είχε όφελος από την κατασκευή του έργου (νόμος αρ.653/1977) και, ως εκ τούτου, ήταν αντικείμενο «αυτοαποζημίωσης» δυνάμει της πράξης απαλλοτρίωσης.

5. Στις 30 Απριλίου 2004, το Κράτος κατέθεσε ενώπιον του Πρωτοδικείου Άρτας αίτηση για προσδιορισμό προσωρινής αποζημίωσης λόγω απαλλοτρίωσης για τα απαλλοτριωμένα οικοπέδα και τα παρακολουθήματά τους. Την 1η Οκτωβρίου 2004 εκδικάστηκε η αίτηση ενώπιον του Πρωτοδικείου. Με την απόφαση αριθ. 798/2004 της 12^{ης} Νοεμβρίου 2004, το Πρωτοδικείο καθόρισε το ύψος της αποζημίωσης.

6. Στις 25 Απριλίου 2005, το Δημόσιο κατέθεσε ενώπιον του Εφετείου Ιωαννίνων αίτηση για προσδιορισμό οριστικής αποζημίωσης απαλλοτρίωσης. Ειδικότερα, ζήτησε από το Εφετείο να μην επιδικάσει ειδική αποζημίωση για το μη απαλλοτριωμένο τμήμα του οικοπέδου της προσφεύγουσας εταιρείας καθόσον το έργο δεν αποτελούσε εμπόδιο στη δραστηριότητα της εκεί εγκατεστημένης επιχείρησης (τη λειτουργία σούπερ μάρκετ).

7. Στις 13 Σεπτεμβρίου 2005, η προσφεύγουσα εταιρεία κατέθεσε αντίθετη αίτηση με την οποία παρακαλούσε, μεταξύ άλλων, το Εφετείο να μην την αναγνωρίσει ως ωφελούμενο από το έργο παρόδιο ιδιοκτήτη και να της χορηγήσει αποζημίωση για το τμήμα του απαλλοτριωμένου οικοπέδου για το ποίο συντρέχει αυτοαποζημίωση. Ζητούσε επίσης την χορήγηση ειδικής αποζημίωσης για την απομείωση της αξίας του κτιρίου

Μοναδικός σειριακός αριθμός: k-zRklKy0sNXyEp8_4mymg

που βρίσκεται στο μη απαλλοτριωμένο τμήμα του οικοπέδου, συμπεριλαμβανομένου του διαφυγόντος κέρδους που υπέστη η εγκατεστημένη εκεί επιχείρηση, η οποία θα προκαλείτο από την κατασκευή του έργου.

8. Στις 21 Σεπτεμβρίου 2005, το Εφετείο εξέτασε την υπόθεση και στις 19 Ιανουαρίου 2006, με την μη οριστική απόφαση αριθ. 33/2006, απέρριψε τις αιτήσεις αποζημίωσης για το διαφυγόν κέρδος που προέκυψε από την παύση της δραστηριότητας των επιχειρήσεων που βρίσκονταν στα απαλλοτριωμένα οικοπέδα, για το λόγο ότι τέτοιο διαφυγόν κέρδος δεν καλυπτόταν, κατά την έννοια του Συντάγματος, από το δικαίωμα πλήρους αποζημιώσεως. Διέταξε επίσης τη διενέργεια πραγματογνωμοσύνης για την αξία των απαλλοτριωμένων οικοπέδων και την απομείωση της αξίας των μη απαλλοτριωμένων τμημάτων και διόρισε πραγματογνώμονες.

9. Μετά το πέρας της πραγματογνωμοσύνης, στις 5 Νοεμβρίου 2008, το Εφετείο εξέτασε εκ νέου την υπόθεση. Με την απόφαση αριθ. 225/2009 της 29ης Ιουνίου 2009, κήρυξε απαράδεκτη την αντίθετη αίτηση για το λόγο ότι εγείρει ζητήματα διακριτά σε σχέση με εκείνα της αρχικής αίτησης του Δημοσίου, τα οποία αφορούσαν αποκλειστικά τον προσδιορισμό της οριστικής αποζημίωσης λόγω απαλλοτρίωσης. Επιπλέον, έκρινε ότι η κρίσιμη ημερομηνία για τον προσδιορισμό του ποσού της τελικής αποζημίωσης ήταν η δικάσιμος του πρωτοδικείου (1^η Οκτωβρίου 2004) καθώς δεν είχε ακόμη παρέλθει ένα έτος μεταξύ της ημερομηνίας αυτής και εκείνης της πρώτης δικασίμου του Εφετείου (21 Σεπτεμβρίου 2005). Τέλος, προσδιόρισε το τελικό ποσό της αποζημίωσης απαλλοτρίωσης για το απαλλοτριωμένο τμήμα του οικοπέδου για το οποίο δεν προβλεπόταν αυτοαποζημίωση (490 τ.μ. x 70 ευρώ (EUR)) και χορήγησε επίσης ειδική αποζημίωση ύψους 10.000 ευρώ για να αντισταθμίσει την απομείωση της αξίας του κτιρίου που βρίσκεται στο μη απαλλοτριωμένο τμήμα. Ειδικότερα, επισήμανε ότι η αξία του εν λόγω κτιρίου, η οποία εκτιμάται σε 1 εκατ. ευρώ, είχε υποστεί ουσιαστική

Μοναδικός σειριακός αριθμός: k-zRklKy0sNXyEp8_4mymg

απαξίωση λόγω του γεγονότος ότι δεν είχε πλέον άμεση πρόσβαση στο έργο (την εθνική οδό) και ότι ήταν εκτεθειμένο στην ατμοσφαιρική μόλυνση και την ηχορύπανση λόγω της λειτουργίας του.

10. Στις 17 Ιουνίου 2010, η προσφεύγουσα εταιρεία άσκησε αναίρεση ενώπιον του Αρείου Πάγου. Πρώτον, υποστήριξε ότι ο κρίσιμος χρόνος (1^η Οκτωβρίου 2004) που έλαβε υπόψη του το Εφετείο για τον υπολογισμό του οριστικού ποσού αποζημίωσης δεν αντιστοιχούσε στην αξία των απαλλοτριωμένων ακινήτων την ημέρα της συζήτησης επί της ουσίας της υπόθεσης ενώπιόν του (ήτοι στις 5 Νοεμβρίου 2008). Δεύτερον, έκρινε ότι το δευτεροβάθμιο δικαστήριο, το ποίο είχε κηρύξει απαράδεκτη την αντίθετη αίτησή της, είχε προβεί σε μια πολύ τυπολατρική ερμηνεία του άρθρου 20 παραγ.5 του Κώδικα Απαλλοτριώσεων. Τρίτον, υπογράμμισε ότι το Εφετείο δεν είχε λάβει υπόψη του τη δραστηριότητα της επιχείρησης που βρισκόταν στο μη απαλλοτριωμένο τμήμα του οικοπέδου κατά τον υπολογισμό της ειδικής αποζημίωσης για το κτίριο που στεγάζει την επιχείρηση. Διαπίστωσε μια αντίφαση μεταξύ της διαπίστωσης από το δικαστήριο αυτό της ουσιαστικής απαξίωσης του κτιρίου και της χορήγησης ειδικής αποζημίωσης που αντιστοιχεί μόνο στο 1% της αξίας του. Τέλος, έκρινε ότι το Εφετείο είχε απορρίψει τις εκθέσεις των πραγματογνωμόνων που διόρισε το ίδιο χωρίς να αιτιολογήσει την απόφασή του.

11. Με την απόφαση αριθ. 1061/2013 της 30^{ης} Μαΐου 2013, ο Άρειος Πάγος ακύρωσε μερικώς την απόφαση του Εφετείου για λόγο που δεν αποτελεί αντικείμενο της παρούσας δίκης και απέρριψε την αναίρεση της προσφεύγουσας κατά τα λοιπά. Επιβεβαίωσε βασικά τους λόγους που ανέφερε το Εφετείο σχετικά με την κρίσιμη ημερομηνία, την απόρριψη της αντίθετης αίτησης και την αιτίαση σχετικά με τον ισχυρισμό ότι δεν λήφθηκε υπόψη η δραστηριότητα της επιχείρησης στο μη απαλλοτριωμένο τμήμα του οικοπέδου. Επί του τελευταίου αυτού

Μοναδικός σειριακός αριθμός: k-zRklKy0sNXyEp8_4mymg

σημείου, ανέφερε ότι ενώ η απώλεια της αξίας μιας επιχείρησης που ασκεί τη δραστηριότητά της σε απαλλοτριωμένο οικοπέδο δεν καλυπτόταν ως τέτοια, κατά την έννοια του Συντάγματος, από το δικαίωμα πλήρους αποζημίωσης, είχε ληφθεί υπόψη κατά τον υπολογισμό της αξίας του απαλλοτριωμένου ακινήτου ως σχετικό εισόδημα. Σε ό,τι αφορά την κρίσιμη ημερομηνία, ο Άρειος Πάγος, αναφερόμενος στην απόφασή του αριθ. 14/2011 της 29^{ης} Σεπτεμβρίου 2011, υπενθύμισε ότι για να ελεγχθεί αν έχει παρέλθει ένα έτος από τη δικάσιμο για τον καθορισμό της προσωρινής αποζημίωσης, η ημερομηνία αναφοράς είναι εκείνη της συζήτησης κατά την οποία το Εφετείο εκφώνησε την υπόθεση και όχι εκείνη κατά την οποία εξέτασε την υπόθεση επί της ουσίας. Τέλος, απέρριψε τον λόγο σύμφωνα με τον οποίο το Εφετείο καθόρισε ασήμαντη ειδική αποζημίωση για να αντισταθμίσει την απομείωση της αξίας του κτιρίου που βρίσκεται στο μη απαλλοτριωμένο τμήμα του οικοπέδου χωρίς να λάβει υπόψη του τις πραγματογνωμοσύνες, διευκρινίζοντας ότι δεν θα μπορούσε να αμφισβητήσει την κυρίαρχη εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών από το δικαστήριο αυτό.

ΤΟ ΟΙΚΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

.. 12. Το άρθρο 17 § 2 του Συντάγματος έχει ως εξής

«Κανένας δεν στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνο για δημόσια ωφέλεια που έχει αποδειχθεί με τον προσήκοντα τρόπο, όταν και όπως ο νόμος ορίζει, και πάντοτε αφού προηγηθεί πλήρης αποζημίωση, που να ανταποκρίνεται στην αξία την οποία είχε το απαλλοτριούμενο κατά το χρόνο της συζήτησης στο δικαστήριο για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης. Εάν ζητηθεί απευθείας ο οριστικός προσδιορισμός της αποζημίωσης, λαμβάνεται υπόψη η αξία κατά το χρόνο της σχετικής συζήτησης στο δικαστήριο. Αν η συζήτηση για τον οριστικό προσδιορισμό της αποζημίωσης διεξαχθεί μετά την παρέλευση έτους από τη συζήτηση για τον προσωρινό προσδιορισμό, τότε για τον προσδιορισμό της αποζημίωσης λαμβάνεται υπόψη η αξία κατά το χρόνο της συζήτησης για τον οριστικό προσδιορισμό (...).

Μοναδικός σειριακός αριθμός: k-zRklKy0sNXyEp8_4mymg

13. Οι σχετικές διατάξεις του Κώδικα Απαλλοτριώσεων (νόμος αριθ. 2882/2001), στην έκδοση που ίσχυε κατά τον χρόνο των γεγονότων, προέβλεπαν τα εξής:

Άρθρο 13

«1. Η αποζημίωση πρέπει να είναι πλήρης και να ανταποκρίνεται στην αξία του απαλλοτριωμένου ακινήτου κατά το χρόνο της συζήτησης ενώπιον του δικαστηρίου για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης ή, σε περίπτωση απευθείας αίτησης για οριστικό προσδιορισμό, κατά το χρόνο της συζήτησης για τον προσδιορισμό αυτόν.

Αν η συζήτηση για τον οριστικό προσδιορισμό της αποζημίωσης διεξαχθεί μετά την παρέλευση έτους από τη συζήτηση για τον προσωρινό προσδιορισμό, τότε για τον προσδιορισμό της αποζημίωσης λαμβάνεται υπόψη η αξία κατά το χρόνο συζήτησης για τον οριστικό προσδιορισμό.

Ως κριτήρια για την εκτίμηση της αξίας του απαλλοτριωμένου ακινήτου λαμβάνονται υπόψη, ιδίως, η αξία που έχουν κατά τον κρίσιμο χρόνο παρακείμενα και ομοειδή ακίνητα, που προσδιορίζεται κυρίως από την αντικειμενική αξία, τα τιμήματα σε συμβόλαια μεταβίβασης κυριότητας ακινήτων, τα οποία συντάχθηκαν κατά το χρόνο της κήρυξης της απαλλοτριώσεως, καθώς και η πρόσοδος του απαλλοτριωμένου.

2. Ενδεχόμενη μεταβολή της αξίας του απαλλοτριωμένου μετά τη δημοσίευση της πράξης της απαλλοτρίωσης και μόνο εξαιτίας της δεν λαμβάνεται υπόψη. Επίσης δεν υπολογίζεται ανατίμηση προερχόμενη από ενέργειες του ιδιοκτήτη στο απαλλοτριούμενο, που έγιναν μετά την οριζόμενη από το άρθρο 3 ανακοίνωση της απαλλοτρίωσης και μόνο εξαιτίας αυτής.

(...)

4. Εάν απαλλοτριωθεί τμήμα ακινήτου με αποτέλεσμα η αξία του τμήματος που απομένει στον ιδιοκτήτη να μειωθεί σημαντικά ή να καταστεί άχρηστο για τον προορισμό του, η απόφαση καθορισμού της οφειλόμενης αποζημίωσης για το απαλλοτριούμενο τμήμα του οικοπέδου καθορίζει επίσης την ειδική αποζημίωση για το τμήμα που απομένει στον ιδιοκτήτη. Η αποζημίωση αυτή καταβάλλεται μαζί με την οφειλόμενη αποζημίωση για το απαλλοτριούμενο τμήμα».

Άρθρο 20

«5. Εάν ασκηθεί παραδεκτός αίτηση, εκείνος κατά του οποίου απευθύνεται δύναται να ασκήσει με τις προτάσεις που κατατίθενται, με την ποινή του απαραδέκτου, πέντε τουλάχιστον ημέρες πριν από τη συζήτηση, αντίθετη αίτηση για τα ίδια ακίνητα για τα οποία ζητείται με την αίτηση ο οριστικός προσδιορισμός της αποζημίωσης.»

14. Με απόφαση που εκδόθηκε μετά την κατάθεση της παρούσας προσφυγής, ο Άρειος Πάγος, ακολουθώντας τη νομολογία του Δικαστηρίου, έκρινε ότι η αντίθετη αίτηση που ασκείται δυνάμει του άρθρου 20 παραγ. 5 του Κώδικα Απαλλοτριώσεων είναι παραδεκτή, εφόσον έχει ως αντικείμενο το ακίνητο στο οποίο αφορά η κύρια αίτηση του Δημοσίου, χωρίς να είναι απαραίτητο να αφορά τα ίδια «κεφάλαια» (ζητήματα) με εκείνα που περιέχονται στην εν λόγω προσφυγή. Διευκρίνισε ότι κάθε αντίθετη ερμηνεία της διάταξης αυτής θα προσέκρουε στο δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο, όπως το εγγυάται το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης (απόφαση αριθ. 877/2015, 19 Ιουνίου 2015).

15. Το άρθρο 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα ορίζει τα εξής:

«Για παράνομες πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων του δημοσίου κατά την άσκηση της δημόσιας εξουσίας που τους έχει ανατεθεί, το δημόσιο ενέχεται σε αποζημίωση, εκτός αν η πράξη ή η παράλειψη έγινε κατά παράβαση διάταξης που υπάρχει για χάρη του γενικού συμφέροντος. Μαζί με το δημόσιο ευθύνεται εις ολόκληρον και το υπαίτιο πρόσωπο, με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων για την ευθύνη των υπουργών.»

ΤΑ ΝΟΜΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

**I. ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΒΑΛΛΟΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ
ΑΡΘΡΟΥ 6 ΠΑΡ.1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ**

16. Επικαλούμενη το άρθρο 6 παρ. 1 της Σύμβασης και το άρθρο 1 του υπ'αριθ. 1 Πρωτοκόλλου, η προσφεύγουσα εταιρεία καταγγέλλει ότι τα εθνικά δικαστήρια τής επέβαλαν «αυτοαποζημίωση» για ένα τμήμα του απαλλοτριωμένου οικοπέδου της (249 τ.μ.), κηρύσσοντας απαράδεκτη την αντίθετη αίτησή της με την οποία ζητούσε να μην αναγνωριστεί η ιδιότητά της ως παρόδιας ιδιοκτήτριας, κατά τεκμήριο ωφελούμενης από τη διάνοιξη εθνικής οδού. Καθώς ο νομικός χαρακτηρισμός των πραγματικών περιστατικών επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια του Δικαστηρίου, εκείνο θεωρεί ότι η αιτίαση αυτή πρέπει να εξεταστεί μόνο βάσει του άρθρου 6 παρ.1 της Σύμβασης (*Radomilja και λοιποί κατά Κροατίας* [GC], αριθ. 37685/10 και 22768/10, παρ. 124, 20 Μαρτίου 2018). Η προσφεύγουσα εταιρεία διαμαρτύρεται για παραβίαση του δικαιώματός της πρόσβασης σε δικαστήριο, το οποίο κατοχυρώνει το άρθρο 6 παρ.1 της Σύμβασης, το σχετικό μέρος του οποίου στην προκειμένη περίπτωση ορίζει:

«Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δικαίως (...) υπό (...) δικαστηρίου (...) το οποίον θα αποφασίση (...) επί των (..) των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως»

A. Επί του παραδεκτού

17. Διαπιστώνοντας ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη, ούτε απαράδεκτη για κάποιο άλλο λόγο από εκείνους που αναφέρει το άρθρο 35 της Σύμβασης, το Δικαστήριο την κηρύσσει παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

18. Η προσφεύγουσα εταιρεία υποστηρίζει ότι για την απόρριψη της αντίθετης αίτησής της, τα εθνικά δικαστήρια υιοθέτησαν μια άκρως τυπολατρική ερμηνεία του άρθρου 20 παρ.5 του Κώδικα Απαλλοτριώσεων. Αναφέρεται στην υπόθεση *Αναστασάκης κατά Ελλάδας* (αριθ. 41959/08, 6 Δεκεμβρίου 2011) όπου το Δικαστήριο είχε ήδη στηλιτεύσει παρόμοια ερμηνεία.

Μοναδικός σειριακός αριθμός: k-zRklKy0sNXyEp8_4mymg

19. Η Κυβέρνηση αναφέρεται στην απόφαση αριθ. 877/2015 του Αρείου Πάγου, η οποία εκδόθηκε μετά την κατάθεση της παρούσας προσφυγής και η οποία ευθυγραμμίζεται με τη νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 20 παρ. 5 (βλ. παράγραφο 14 ανωτέρω).

20. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει τις γενικές αρχές σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο σε αστικές υποθέσεις (*Nait-Liman κατά Ελβετίας* (GC), αριθ. 51357/07, παρ.112-116, 15 Μαρτίου 2018, και *Zubac κατά Κροατίας* [GC], αριθ. 40160/12, παρ.76-79, 5 Απριλίου 2018). Υπενθυμίζει ότι η ερμηνεία του εθνικού δικαίου εναπόκειται πρωτίστως στις εθνικές αρχές, ιδίως τα δικαστήρια. Εκτός εάν η ερμηνεία που υιοθετήθηκε είναι αυθαίρετη ή προδήλως παράλογη, το έργο του περιορίζεται στο να προσδιορίσει εάν τα αποτελέσματά της συνάδουν με τη Σύμβαση (*Molla Sali κατά Ελλάδας* (GC), αριθ. 20452/14, παρ.149, 19 Δεκεμβρίου 2018). Αυτό ισχύει ιδίως όσον αφορά την ερμηνεία από τα δικαστήρια κανόνων δικονομικής φύσης (βλέπε, μεταξύ άλλων, *Miragall Escolano και λοιποί κατά Ισπανίας*, αριθ. 38366/97 και 9 άλλες, παρ. 33, ΕΔΑΔ 2000-I). Επίσης, η νομοθεσία, η οποία σχετίζεται με τους τύπους που πρέπει να τηρούνται κατά την κατάθεση ενός ενδίκου μέσου, αποσκοπεί ασφαλώς στην εξασφάλιση της ορθής λειτουργίας της Δικαιοσύνης και οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να αναμένουν ότι οι κανόνες αυτοί θα εφαρμοστούν. Ωστόσο το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι οι εν λόγω κανόνες ή ο τρόπος εφαρμογής τους δεν θα πρέπει να εμποδίζουν τους διαδίκους να κάνουν χρήση ενός διαθέσιμου ενδίκου μέσου (*Αναστασάκης*, ο.π., παρ. 23-24).

21. Στην παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο είχε ήδη την ευκαιρία να εξετάσει το άρθρο 20 παρ.5 του Κώδικα Απαλλοτριώσεων. Στην υπόθεση *Αναστασάκης*, η οποία αφορούσε κατάσταση ανάλογη με αυτή των προσφευγόντων, διευκρίνισε ότι ο κανόνας που εφαρμόζουν τα εθνικά δικαστήρια για να αποφασίσουν σχετικά με το παραδεκτό μιας αντίθετης αίτησης είναι μια νομολογιακή κατασκευή που απορρέει από την

Μοναδικός σειριακός αριθμός: k-zRklKy0sNXyEp8_4mymg

ερμηνεία του άρθρου 20 παρ. 5. Παρατήρησε, ωστόσο, ότι η διάταξη αυτή επέβαλε μία προϋπόθεση παραδεκτού, δηλαδή ότι η αντίθετη αίτηση έπρεπε να κατατεθεί εντός πέντε ημερών πριν από τη συζήτηση και έπρεπε να αφορά το ίδιο ακίνητο με εκείνο στο οποίο αναφέρεται η αίτηση για τον προσδιορισμό οριστικής αποζημίωσης. Το Δικαστήριο σημείωσε ότι η άρνηση των εθνικών δικαστηρίων να εξετάσουν την αίτηση του προσφεύγοντος (για πρόσθετη αποζημίωση της ζημίας που υπέστη λόγω της διακοπής της εμπορικής του δραστηριότητας) σχετικά με μια πτυχή της αποζημίωσης που θα μπορούσε να του επιδικαστεί εξαιτίας της απαλλοτρίωσης του οικοπέδου του για το λόγο ότι το ζήτημα αυτό δεν περιλαμβανόταν στο εισαγωγικό της δίκης έγγραφο ενώ εκείνο είχε κατατεθεί από το Κράτος, ήγειρε ζήτημα σε σχέση με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο του ενδιαφερομένου. Αναφερόμενο στην απόφαση *Azas κατά Ελλάδος* (αριθ. 50824/99, παρ. 48, 19 Σεπτεμβρίου 2002) στην οποία είχε αναγνωρίσει την ανάγκη μιας διαδικασίας που να διασφαλίζει την σφαιρική εκτίμηση των συνεπειών μιας απαλλοτρίωσης βάσει του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1, το Δικαστήριο εκτίμησε ότι λόγοι οικονομίας της δίκης δικαιολογούσαν επίσης την εξέταση της αίτησης του προσφεύγοντος από το Εφετείο υπό το πρίσμα του άρθρου 6, παρ. 1, της Σύμβασης. Κατέληξε, έτσι, στο συμπέρασμα ότι, ερμηνεύοντας το άρθρο 20 παρ.5 του Κώδικα Απαλλοτριώσεων με τον τρόπο αυτό, τα εθνικά δικαστήρια έδειξαν υπερβολική τυπολατρεία, η οποία δεν τήρησε την εύλογη σχέση αναλογικότητας που πρέπει να υπάρχει μεταξύ του επιδιωκόμενου σκοπού και των χρησιμοποιούμενων μέσων (*Αναστασάκης, ό.π., παρ. 26-31*).

22. Το Δικαστήριο σημειώνει με ικανοποίηση ότι από τότε που ο Άρειος Πάγος εξέδωσε την υπ' αριθ. 877/2015 απόφασή του, η νομολογία του ευθυγραμμίστηκε με εκείνη του Δικαστηρίου, η οποία απορρέει από την υπόθεση *Αναστασάκη* (παρ.14 ανωτέρω). Τούτων δοθέντων, η νέα αυτή νομολογία δεν επηρεάζει καθόλου την κατάσταση των προσφευγόντων, η

Μοναδικός σειριακός αριθμός: k-zRklKy0sNXyEp8_4mymg

υπόθεση των οποίων επιλύθηκε οριστικά βάσει της προηγούμενης νομολογίας του Αρείου Πάγου (βλ., *mutatis mutandis*, *Molla Sali*, ό.π., παρ.160). Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο δεν βλέπει κανέναν λόγο να παρεκκλίνει από την προσέγγισή του στην εν λόγω υπόθεση.

23. Συνεπώς, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 παρ.1 της Σύμβασης.

II. ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΒΑΛΛΟΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 1 ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ ΑΡΙΘ. 1 ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΚΡΙΣΙΜΟ ΧΡΟΝΟ

24. Η προσφεύγουσα εταιρεία διαμαρτύρεται επίσης διότι το Εφετείο υπολόγισε το ύψος των αποζημιώσεων απαλλοτρίωσης σε χρόνο προγενέστερο (δηλαδή την 1^η Οκτωβρίου 2004) εκείνου της συζήτησης της υπόθεσης επί της ουσίας που πραγματοποιήθηκε ενώπιόν του (δηλαδή στις 5 Νοεμβρίου 2008). Επικαλείται το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1 στη Σύμβαση, το οποίο είναι διατυπωμένο ως εξής:

«Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο έχει δικαίωμα σεβασμού της περιουσίας του. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί την περιουσία του παρά μόνο για λόγους δημοσίου συμφέροντος και σύμφωνα με τους όρους που προβλέπουν ο νόμος και οι γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου.

Οι ανωτέρω διατάξεις δεν θίγουν το δικαίωμα των Κρατών να θεσπίζουν νόμους που κρίνουν αναγκαίους για να ρυθμίζουν τη χρήση των περιουσιακών στοιχείων σύμφωνα με το δημόσιο συμφέρον ή για να εξασφαλίζουν την καταβολή φόρων ή άλλων εισφορών ή προστίμων.»

A. Επί του παραδεκτού

25. Η Κυβέρνηση προβάλλει, κυρίως, την ένσταση μη εξάντλησης των εθνικών ενδίκων μέσων. Ισχυρίζεται ότι, εφόσον η προσφεύγουσα εταιρεία δεν άσκησε αγωγή αποζημίωσης βάσει του άρθρου 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα, το πραγματικό ζήτημα της επίδρασης της παρέλευσης τεσσάρων ετών στο ύψος των αποζημιώσεων και, άρα, η τυχόν οικονομική ζημία που υπέστη η ενδιαφερόμενη

Μοναδικός σειριακός αριθμός: k-zRklKy0sNXyEp8_4mymg

δεν εξετάστηκε από τα αρμόδια δικαστήρια. Υποστηρίζει, ακόμα, ότι η προσφεύγουσα εταιρεία δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι είναι θύμα της προβαλλόμενης παράβασης. Εξηγεί ότι για να διαπιστωθεί ζημία και, επομένως, παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1, πρέπει να αποδειχθεί ότι υπήρξε ουσιαστική διαφορά μεταξύ της αξίας της ιδιοκτησίας και, επομένως, του ύψους των αποζημιώσεων κατά την κρίσιμη ημερομηνία που προβάλλει η προσφεύγουσα εταιρεία (δηλαδή στις 5 Νοεμβρίου 2008) και εκείνης που έλαβαν υπόψη τους τα εθνικά δικαστήρια (δηλαδή την 1η Οκτωβρίου 2004). Υποστηρίζει όμως ότι τα εθνικά δικαστήρια δεν εξέτασαν ποτέ αυτό το ζήτημα και θεωρεί ότι το Δικαστήριο δεν μπορεί να υποκαταστήσει τις εθνικές αρχές στο θέμα αυτό.

26. Η προσφεύγουσα εταιρεία απαντά ότι η ένσταση πρέπει να απορριφθεί διότι το ζήτημα του προσδιορισμού της κρίσιμης ημερομηνίας, το οποίο είναι νομικό ζήτημα και όχι πραγματικό, υποβλήθηκε δεόντως στα αρμόδια εθνικά δικαστήρια.

27. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η αιτίαση της προσφεύγουσας εταιρείας αφορά την ημερομηνία υπολογισμού της αξίας της περιουσίας που εθίγη από την απαλλοτρίωση και, άρα, του ύψους των αποζημιώσεων. Θεωρεί ότι προσφεύγοντας στο Εφετείο και, στη συνέχεια, στον Άρειο Πάγο, προβάλλοντας λόγο σχετικό με την κρίσιμη ημερομηνία, η προσφεύγουσα εταιρεία έκανε κανονικά χρήση των διαθέσιμων ενδίκων μέσων, τα οποία αφορούσαν κατ' ουσία τα πραγματικά περιστατικά που καταγγέλλονται ενώπιόν του. Αντίθετα, η αγωγή του προαναφερθέντος άρθρου 105, η οποία πρέπει να ασκείται ενώπιον των διοικητικών και όχι των πολιτικών δικαστηρίων, αποσκοπεί στην αποκατάσταση της ζημίας που προκλήθηκε από τις παράνομες ενέργειες των δημόσιων αρχών και δεν μπορεί να ασκηθεί για την επαναξιολόγηση αποζημίωσης απαλλοτρίωσης, το ύψος της οποίας δεν αντιστοιχεί, κατά τη γνώμη του ιδιοκτήτη, στην πραγματική αξία της

Μοναδικός σειριακός αριθμός: k-zRklKy0sNXyEp8_4mymg

περιουσίας του κατά την ημέρα της συζήτησης για τον καθορισμό της οριστικής αποζημίωσης απαλλοτρίωσης (βλ., *mutatis mutandis*, *Πουλημένος και λοιποί κατά Ελλάδα*, αριθ. 41230/12, παρ.31-33, 20 Ιουλίου 2017, και *Τσιγαράς κατά Ελλάδα*, αριθ. 12576/12, παρ.22-23, 14 Νοεμβρίου 2019).

28. Κατά συνέπεια, η προσφυγή δεν μπορεί να απορριφθεί λόγω μη εξάντλησης των εθνικών ένδικων μέσων και, ως εκ τούτου, συντρέχει λόγος να απορριφθεί η ένσταση της Κυβέρνησης.

29. Όσον αφορά το άλλο σκέλος της ένστασης της Κυβέρνησης σχετικά με τη μη ιδιότητα του θύματος της προσφεύγουσας εταιρείας, το Δικαστήριο εκτιμά ότι συνδέεται στενά με την ουσία της αιτίας της προσφεύγουσας εταιρείας βάσει του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1 στη Σύμβαση. Ως εκ τούτου, αποφασίζει να την εξετάσει μαζί με την ουσία.

30. Διαπιστώνοντας, εξάλλου, ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη, ούτε απαράδεκτη για κάποιον άλλο λόγο από εκείνους που αναφέρει το άρθρο 35 της Σύμβασης, το Δικαστήριο την κηρύσσει παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

31. Επικαλούμενη το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1 και αναφερόμενη στην προαναφερθείσα απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση *Πουλημένος*, η προσφεύγουσα εταιρεία υποστηρίζει ότι η κρίσιμη ημερομηνία που συγκράτησαν τα ελληνικά δικαστήρια, χωρίς να λάβουν υπόψη την πάροδο του χρόνου και την αναπροσαρμογή των τιμών, είχε ως αποτέλεσμα τον καθορισμό μικρότερης κατά 13,8% αποζημίωσης σε σχέση με την αξία της περιουσίας της κατά την ημέρα εκδίκασης της υπόθεσης επί της ουσίας ενώπιον του Εφετείου.

32. Η Κυβέρνηση επαναλαμβάνει κυρίως τα επιχειρήματα που είχε προβάλει για την προκαταρκτική της ένσταση (παράγραφος 26 ανωτέρω). Αρνείται την ύπαρξη ουσιαστικής διαφοράς μεταξύ των αποζημιώσεων

που επιδίκασε το Εφετείο και εκείνων, οι οποίες υποτίθεται πως έπρεπε να έχουν επιδικαστεί στην προσφεύγουσα εταιρεία εάν η κρίσιμη ημερομηνία ήταν αυτή που προέβαλε εκείνη. Τονίζει επίσης ότι τα πραγματικά περιστατικά της παρούσας υπόθεσης διαφέρουν από εκείνα της υπόθεσης *Πουλημένος*, όπου το χρονικό διάστημα που παρήλθε μεταξύ του προσωρινού καθορισμού αποζημίωσης και του οριστικού καθορισμού αποζημίωσης ήταν πάνω από 12 έτη και όχι περίπου τέσσερα έτη όπως εν προκειμένω.

33. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει τις γενικές αρχές που απορρέουν από το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1 στη Σύμβαση (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Fábián κατά Ουγγαρίας* (GC), αριθ. 78117/13, παρ. 60, 5 Σεπτεμβρίου 2017, και *Τσιγαράς*, ό.π., παρ. 32). Σημειώνει ότι, στο μέτρο που η προσφεύγουσα εταιρεία διαμαρτύρεται ότι η κρίσιμη ημερομηνία που έλαβε υπόψη του το Εφετείο για να εκτιμήσει την αξία των περιουσιακών του στοιχείων επέφερε μείωση της αποζημίωσής της, η επίδικη κατάσταση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της πρώτης φράσης του πρώτου εδαφίου του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1 στη Σύμβαση, το οποίο αναφέρει γενικά την αρχή του σεβασμού της ιδιοκτησίας. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο οφείλει να εξετάσει αν έχει διατηρηθεί δίκαιη ισορροπία μεταξύ των απαιτήσεων του γενικού συμφέροντος της κοινωνίας και της ανάγκης διαφύλαξης των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ατόμου. Προκειμένου να διαπιστωθεί αν το επίδικο μέτρο τηρεί την επιθυμητή δίκαιη ισορροπία και, ιδίως, αν δεν επιβάλλει δυσανάλογη επιβάρυνση στην προσφεύγουσα εταιρεία, πρέπει να ληφθούν υπόψη οι τρόποι αποζημίωσης που προβλέπει η εσωτερική νομοθεσία. Ειδικότερα, η επάρκεια της αποζημίωσης θα εξασθενούσε εάν η καταβολή της δεν λάμβανε υπόψη στοιχεία ικανά να μειώσουν την αξία της, όπως είναι η παρέλευση ενός χρονικού διαστήματος που δεν μπορεί να χαρακτηριστεί εύλογο. Σε μια τέτοια περίπτωση, το Δικαστήριο εξετάζει κυρίως εάν η Διοίκηση προέβη σε επικαιροποίηση του οφειλόμενου ποσού για να

αντισταθμίσει την απομείωση της αξίας του λόγω της παρόδου του χρόνου (βλέπε *Τσιγαράς*, ό.π., παρ. 33-34, *Πουλημένος*, ό.π., παρ. 43-45, και τις εκεί αναφερόμενες υποθέσεις).

34. Στην προκειμένη περίπτωση, το Δικαστήριο σημειώνει ευθύς εξ αρχής ότι, σύμφωνα με το άρθρο 17 παρ.2 του Συντάγματος, εάν η δικάσιμος για τον καθορισμό της οριστικής αποζημίωσης λαμβάνει χώρα πάνω από ένα έτος μετά τη δικάσιμο για τον καθορισμό της προσωρινής αποζημίωσης, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η αξία του ακινήτου κατά την ημερομηνία της συζήτησης για τον προσδιορισμό της οριστικής αποζημίωσης. Το Δικαστήριο έχει ήδη καταλήξει στο συμπέρασμα ότι σκοπός της διάταξης αυτής είναι να διασφαλίσει ότι ο κρίσιμος χρόνος για τον προσδιορισμό της αποζημίωσης είναι ο πλησιέστερος προς την ημερομηνία καταβολής της στους δικαιούχους προκειμένου η αντιστάθμιση να είναι «πλήρης», όπως απαιτεί το ίδιο αυτό άρθρο (*Τσιγαράς*, ανωτέρω, παρ.35, και *Πουλημένος*, ανωτέρω, παρ.46).

35. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι εν προκειμένω το Πρωτοδικείο προέβη στον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης κατά την ημερομηνία της συζήτησης που πραγματοποιήθηκε ενώπιόν του, δηλαδή την 1^η Οκτωβρίου 2004. Η δικάσιμος για τον οριστικό προσδιορισμό της αποζημίωσης πραγματοποιήθηκε στις 21 Σεπτεμβρίου 2005 ενώπιον του Εφετείου. Ωστόσο, κατά τη δικάσιμο αυτή, το Εφετείο εξέδωσε την υπ' αριθ. 33/2006 προδικαστική απόφαση με την οποία ανέβαλε την εξέταση της υπόθεσης επί της ουσίας και διέταξε τη διενέργεια πραγματογνωμοσύνης. Η υπόθεση εξετάστηκε επί της ουσίας παρά μόνο στις 5 Νοεμβρίου 2008. Με απόφαση της 29^{ης} Ιουνίου 2009, το Εφετείο έλαβε υπόψη του ως κρίσιμο χρόνο για τον προσδιορισμό της αξίας των ακινήτων που επλήγησαν από την απαλλοτρίωση την 1^η Οκτωβρίου 2004, για το λόγο ότι η πρώτη συνεδρίαση για τον οριστικό προσδιορισμό της αποζημίωσης πραγματοποιήθηκε στις 21 Σεπτεμβρίου 2005, δηλαδή λιγότερο από ένα έτος μετά τη συνεδρίαση για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης.

36. Το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι δεν εναπόκειται στο ίδιο να εκφέρει γνώμη για το ακριβές ύψος της οριστικής αποζημίωσης που έπρεπε να λάβει η προσφεύγουσα εταιρεία υπό το πρίσμα των διακυμάνσεων των τιμών της αγοράς, του πληθωρισμού ή οποιασδήποτε άλλης πιθανής αιτίας. Εντούτοις, ενόψει του γεγονότος ότι είχαν περάσει περισσότερα από τέσσερα έτη μεταξύ της ημερομηνίας που λήφθηκε υπόψη για τον υπολογισμό του ύψους της οριστικής αποζημίωσης και της ημερομηνίας κατά την οποία έλαβε χώρα η συζήτηση επί της ουσίας, το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι εγχώριες αρχές αγνόησαν περιστάσεις εξαιτίας των οποίων θα μπορούσε η αποζημίωση να μην αντιστοιχεί πλέον στην αξία του ακινήτου κατά την τελευταία αυτή ημερομηνία (*Τσιγαράς*, ό.π., παρ.37, και *Πουλημένος*, ό.π., παρ.51-52).

37. Το Δικαστήριο σημειώνει επίσης το επιχείρημα της Κυβέρνησης σύμφωνα με το οποίο οι περιστάσεις της παρούσας υπόθεσης διαφέρουν από εκείνες της υπόθεσης *Πουλημένος*, στην οποία διαπίστωσε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1, διότι είχαν παρέλθει δώδεκα χρόνια μεταξύ της ημερομηνίας καθορισμού της αποζημίωσης και της ημερομηνίας επιδίκασης αυτής. Υπενθυμίζει ότι έχει ήδη απορρίψει παρόμοιο επιχείρημα στην υπόθεση *Τσιγαράς*, εκτιμώντας ότι, παρά το γεγονός ότι σε μία υπόθεση το χρονικό διάστημα μεταξύ των δύο ημερομηνιών ήταν σημαντικά μεγαλύτερο, τα πραγματικά περιστατικά των δύο υποθέσεων παρέμεναν παρόμοια διότι τα εθνικά δικαστήρια δεν είχαν λάβει υπόψη τους την επίδραση της παρέλευσης του χρόνου επί της αξίας του απαλλοτριωμένου περιουσιακού στοιχείου (βλ. *Τσιγαράς*, ό.π., παρ. 38). Το Δικαστήριο δεν βλέπει κανέναν λόγο να αποκλίνει από το συμπέρασμα αυτό στην παρούσα υπόθεση.

38. Συνεπώς, το Δικαστήριο θεωρεί ότι η προσφεύγουσα εταιρεία επωμίστηκε δυσανάλογη και υπερβολική επιβάρυνση, η οποία διατάραξε τη δίκαιη ισορροπία που πρέπει να επικρατεί μεταξύ της προστασίας του δικαιώματος ιδιοκτησίας και των απαιτήσεων του γενικού συμφέροντος (*Τσιγαράς*, ό.π., παρ.39, και *Πουλημένος*, ό.π., παρ. 53).

39. Ως εκ τούτου, απορρίπτει την ένσταση της Κυβέρνησης ότι η προσφεύγουσα εταιρεία δεν ήταν θύμα και διαπιστώνει ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1 στη Σύμβαση.

III. ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΑΛΛΕΣ ΠΡΟΒΑΛΛΟΜΕΝΕΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

40. Επικαλούμενη το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1 και το άρθρο 6 παρ.1 της Σύμβασης, η προσφεύγουσα εταιρεία ισχυρίζεται, κατά πρώτο λόγο, ότι το Εφετείο δεν αιτιολόγησε την απόφασή του να της επιδικάσει ειδική αποζημίωση που αντιστοιχεί στο 1% (δηλαδή 10.000 ευρώ) της αξίας του κτιρίου που βρίσκεται στο μη απαλλοτριωμένο τμήμα του εν λόγω οικοπέδου. Κατά την άποψή της, το ύψος της αποζημιώσεως αυτής έρχεται σε αντίθεση με την αναγνώριση από το Εφετείο της ουσιαστικής απομείωσης της αξίας του εν λόγω κτιρίου και αγνοεί παντελώς το πόρισμα των πραγματογνωμόνων που διόρισε εκείνο, οι οποίοι είχαν εκτιμήσει ότι η ζημία που υπέστη αντιστοιχούσε στο 30% της αξίας του κτιρίου (δηλαδή 725.159 ευρώ).

41. Κατά δεύτερο λόγο, η προσφεύγουσα εταιρεία διαμαρτύρεται ότι το Εφετείο, ενώ καθόρισε το ύψος της αποζημίωσης απαλλοτρίωσης στο ίδιο ύψος με εκείνο που επιδίκασε για τις γειτονικές γεωργικές εκτάσεις και, κυρίως, εφόσον της επιδίκασε ειδική αποζημίωση που αντιστοιχεί μόνο στο 1% της αξίας του επίμαχου κτιρίου, δεν έλαβε υπόψη του τη δραστηριότητα της επιχείρησής της και το διαφυγόν κέρδος λόγω της κατασκευής του έργου. Προς επίρρωση της αιτίας της, επικαλείται την υπόθεση *Lallement* στην οποία το Δικαστήριο εκτίμησε ότι, παρά το περιθώριο εκτίμησης του Κράτους, όταν το απαλλοτριωθέν περιουσιακό στοιχείο είναι το εργαλείο εργασίας του καθ' ου η απαλλοτρίωση, η καταβληθείσα αποζημίωση δεν τελεί σε εύλογη σχέση με την αξία του περιουσιακού στοιχείου εάν δεν καλύπτει κατά κάποιον τρόπο την συγκεκριμένη αυτή ζημία (*Lallement κατά Γαλλίας*, αριθ. 46044/99, παρ. 18, 11 Απριλίου 2002).

42. Η Κυβέρνηση απαντά ότι το Εφετείο εκτιμά ελεύθερα τα αποδεικτικά μέσα, συμπεριλαμβανομένων των εκθέσεων πραγματογνωμοσύνης, τα οποία δεν έχουν μεγαλύτερη αποδεικτική αξία. Κατά την άποψή της, είναι σαφές ότι το δικαστήριο αυτό, αφού εξέτασε δεόντως όλα τα αποδεικτικά στοιχεία, θεώρησε ότι οι εκτιμήσεις των πραγματογνωμόνων ήταν υπερβολικές στην προκειμένη περίπτωση. Προσθέτει ότι το διαφυγόν κέρδος που προκύπτει από την διακοπή της δραστηριότητας επιχείρησης δεν αποτελεί, κατά την έννοια του εθνικού δικαίου, ξεχωριστή συνιστώσα του δικαιώματος πλήρους αποζημίωσης, αλλά ότι λαμβάνεται υπόψη κατά την εκτίμηση της αξίας του απαλλοτριωθέντος περιουσιακού στοιχείου και, συνεπώς, κατά τον καθορισμό της αποζημίωσης.

43. Το Δικαστήριο επισημαίνει ευθύς εξ αρχής ότι, μολονότι οι δύο αυτές αιτιάσεις υποβάλλονται χωριστά στην προσφυγή, συνδέονται στενά μεταξύ τους, όπως παραδέχεται η προσφεύγουσα εταιρεία στις παρατηρήσεις της. Καθώς ο νομικός χαρακτηρισμός των πραγματικών περιστατικών επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια του Δικαστηρίου, θεωρεί επομένως ότι συντρέχει λόγος εξέτασής τους μόνο βάσει του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1 (βλ. *Radomilja και λοιποί*, ό.π., παρ.124).

44. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το Κράτος δεν θα πρέπει να υποχρεούται να αποζημιώνει ένα άτομο ή μια εταιρεία κάθε φορά που η απαλλοτρίωση οδηγεί στην προσωρινή ή μόνιμη διακοπή της δραστηριότητάς τους, αλλά δεν φαίνεται παράλογο τα εθνικά δικαστήρια να λαμβάνουν υπόψη το στοιχείο αυτό κατά την σφαιρική αξιολόγηση των συνεπειών της απαλλοτρίωσης. Υπενθυμίζει ότι το άρθρο 13 του Κώδικα Απαλλοτριώσεων προβλέπει ρητά ότι τα κέρδη που προέρχονται από την εκμετάλλευση του απαλλοτριωμένου οικοπέδου θεωρούνται κριτήρια για την εκτίμηση της αξίας του απαλλοτριωθέντος περιουσιακού στοιχείου (*Χορομίδης κατά Ελλάδας*, αριθ. 54932/08, παρ. 68, 26 Ιουλίου 2011, *Αναστασάκης*, ό.π., παρ. 35, *Lido AE κατά Ελλάδας* (dec.), αριθ.

Μοναδικός σειριακός αριθμός: k-zRklKy0sNXyEp8_4mymg

41407/06, 8 Ιανουαρίου 2009, *Αξιόγλου και λοιποί κατά Ελλάδα* (dec.), αριθ. 45145/06, 12 Μαρτίου 2009, και *Ξυπολιάς και Ξυπολιά κατά Ελλάδα* (dec.), αριθ. 48159/07, 2 Ιουλίου 2009).

45. Στην προκειμένη περίπτωση, το Δικαστήριο βρίσκεται αντιμέτωπο με μια διαφορετική κατάσταση καθόσον, μη ισχυριζόμενη ότι η απαλλοτρίωση είχε ως αποτέλεσμα να την εμποδίσει να συνεχίσει τη δραστηριότητά της, η προσφεύγουσα εταιρεία εξακολουθεί να την ασκεί στο μη απαλλοτριωμένο τμήμα του οικοπέδου. Αφού έλαβε υπόψη του τα διάφορα στοιχεία που του υποβλήθηκαν, το Εφετείο διαπίστωσε ότι από τη στιγμή που το κτίριο που στεγάζει την επιχείρηση δεν είχε πλέον άμεση πρόσβαση στην εθνική οδό, η αξία του είχε υποστεί ουσιαστική απαξίωση και για το λόγο αυτό επιδίκασε την ειδική αποζημίωση που έκρινε καταλληλότερη. Καθόρισε όμως το ύψος της αποζημίωσης απαλλοτρίωσης στο ίδιο ύψος με εκείνο που επιδίκασε για τα γειτονικά οικόπεδα.

46. Το Δικαστήριο δεν μπορεί, ωστόσο, να υποκαταστήσει τα ελληνικά δικαστήρια στον καθορισμό του ύψους της ειδικής αποζημίωσης ως αντιστάθμισμα για την απαξίωση του κτιρίου που βρίσκεται στο μη απαλλοτριωμένο τμήμα του οικοπέδου ή της αποζημίωσης απαλλοτρίωσης που επιδικάζεται για το απαλλοτριωθέν τμήμα. Για την περίπτωση που η προσφεύγουσα εταιρεία αμφισβητήσει το ποσό που της επιδικάστηκε, το Δικαστήριο υπενθυμίζει τις περιστάσεις μιας υπόθεσης όπου μια επιχείρηση, η οποία βρισκόταν στο απαλλοτριωμένο τμήμα ενός οικοπέδου, είχε πάψει να λειτουργεί και όπου η επιδικασθείσα ειδική αποζημίωση αντιπροσώπευε το 3% της αξίας του μη απαλλοτριωμένου τμήματος. Στην υπόθεση αυτή, το Δικαστήριο έκρινε ότι ενώ το άρθρο 13 παρ.4 του νομοθετικού διατάγματος αρ. 797/1971 για τις απαλλοτριώσεις, που ίσχυε τότε, όριζε ότι η απομείωση της αξίας έπρεπε να είναι «ουσιαστική» για να καταβληθεί ειδική αποζημίωση, δεν προέβλεπε τρόπο υπολογισμού της αποζημίωσης αυτής. Πρόσθεσε ότι ο τρόπος

Μοναδικός σειριακός αριθμός: k-zRklKy0sNXyEp8_4mymg

αυτός υπολογισμού -και το ύψος της αποζημίωσης που προκύπτει από αυτήν- ανήκε στην κυρίαρχη εκτίμηση των δικαστηρίων (*Χορομίδης*, ό.π., παρ.66). Συνεπώς, πρέπει να ισχύει a fortiori το ίδιο στην παρούσα υπόθεση, όπου η προϋπόθεση της «ουσιαστικής» μείωσης της αξίας δεν είχε συμπεριληφθεί στην έκδοση του νόμου αρ.2882/2001 η οποία ήταν εν ισχύ κατά τον χρόνο των γεγονότων (παρ.13 ανωτέρω).

47. Σε κάθε περίπτωση, δεν υπάρχει καμία ένδειξη στον φάκελο που να υποδηλώνει ότι τα δικαστήρια που επιλήφθηκαν της υπόθεσης υπήρξαν αυθαίρετα κατά τον καθορισμό της αποζημίωσης. Ενόψει του περιθωρίου εκτίμησης που το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αρ.1 αφήνει στις εθνικές αρχές (βλέπε, *mutatis mutandis*, *Χορομίδης*, ό.π., παρ.69, *Αντωνοπούλου και λοιποί κατά Ελλάδας*, αρ. 49000/06, παρ.41, 16 Απριλίου 2009, και *Σαμψωνίδης και λοιποί κατά Ελλάδας*, αρ. 2834/05, παρ. 47, 6 Δεκεμβρίου 2007), το Δικαστήριο θεωρεί ότι τα επιδικασθέντα ποσά είναι εύλογα σε σχέση με την πραγματική απομείωση της αξίας των επίμαχων περιουσιακών στοιχείων, λαμβανομένου υπόψη ιδίως του γεγονότος ότι η επιχείρηση που βρίσκεται στο μη απαλλοτριωμένο τμήμα του οικοπέδου εξακολούθησε να λειτουργεί.

48. Κατά συνέπεια, το σκέλος αυτό της προσφυγής είναι προδήλως αβάσιμο και πρέπει να απορριφθεί, κατ'εφαρμογή του άρθρου 35 παρ.3 α) και 4 της Σύμβασης.

IV. ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

49. Σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης,

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της, και αν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλόμενου Μέρους δεν επιτρέπει παρά μόνο ατελή εξάλειψη των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το

Δικαστήριο χορηγεί, εφόσον είναι αναγκαίο, στον παθόντα δίκαιη ικανοποίηση.»

A. Βλάβη

50. Η προσφεύγουσα εταιρεία απαιτεί αρκετά ποσά για την υλική βλάβη που ισχυρίζεται ότι υπέστη λόγω των προβαλλόμενων παραβιάσεων. Ζητά επίσης 15.000 ευρώ (EUR) για την ηθική της βλάβη.

51. Η Κυβέρνηση θεωρεί ότι τα απαιτούμενα ποσά είναι υπερβολικά και παντελώς αδικαιολόγητα.

52. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι έκρινε ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 παρ.1 της Σύμβασης λόγω της απόρριψης από τα εσωτερικά δικαστήρια της αντίθετης αίτησης της προσφεύγουσας εταιρείας σχετικά με την αυτοαποζημίωση και την παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αρ.1 λόγω του κρίσιμου χρόνου που έλαβαν υπόψη τους τα εσωτερικά δικαστήρια. Ασφαλώς, δεν μπορεί να κάνει εικασίες για το ποσό που θα είχε λάβει η προσφεύγουσα εταιρεία εάν τα εσωτερικά δικαστήρια είχαν εξετάσει την αντίθετη αίτησή της επί της ουσίας ή είχαν λάβει υπόψη τους τον κρίσιμο χρόνο που προβάλλει εκείνη. Εκτιμά, ωστόσο, ότι η ενδιαφερόμενη υπέστη απώλεια πραγματικών πιθανοτήτων να εξεταστούν οι απαιτήσεις της και ότι η κρίσιμη ημερομηνία που έλαβαν υπόψη τους τα εθνικά δικαστήρια της προκάλεσε βεβαία υλική ζημία.

53. Θεωρώντας ότι είναι αδύνατο να ποσοτικοποιηθεί με ακρίβεια η βλάβη που υπέστη η προσφεύγουσα εταιρεία βάσει των στοιχείων που χορήγησαν οι διάδικοι, το Δικαστήριο αποφαινεται κατά δίκαιη κρίση (*Καναγκίνης κατά Ελλάδας* (δίκαιη ικανοποίηση), αρ. 27662/09, παρ.26, 8 Μαρτίου 2018).

54. Υπό το φως των άνω σκέψεων, το Δικαστήριο θεωρεί εύλογο

Μοναδικός σειριακός αριθμός: k-zRklKy0sNXyEp8_4mymg

να επιδικάσει 10.000 ευρώ στην προσφεύγουσα εταιρεία, για όλες τις βλάβες, συν κάθε ποσό που μπορεί να οφείλεται ως φόρος επί του ποσού αυτού.

Β. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

55. Η προσφεύγουσα εταιρεία ζητά 3.200 ευρώ για τα έξοδα και τη δικαστική δαπάνη που καταβλήθηκαν για τη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου. Διευκρινίζει ότι η αμοιβή του δικηγόρου της εξαρτάται από την έκβαση της υπόθεσης και εκτιμά ότι το προτεινόμενο ποσό είναι δίκαιο σε σχέση με το ύψος της ωριαίας τιμολόγησης στην Ελλάδα, δηλαδή 80 ευρώ.

56. Η Κυβέρνηση θεωρεί ότι οι απαιτούμενες προϋποθέσεις για την επιδίκαση του ποσού αυτού δεν πληρούνται. Πάντως το τυχόν επιδικασθέν ποσό για τα έξοδα και τη δικαστική δαπάνη δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 500 ευρώ.

57. Σύμφωνα με τη πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η επιδίκαση εξόδων και δικαστικής δαπάνης βάσει του άρθρου 41 προϋποθέτει ότι έχουν αποδειχθεί η πραγματικότητα αυτών, η αναγκαιότητά τους και, επιπλέον, ο εύλογος χαρακτήρας του ύψους τους (*Ιατρίδης κατά Ελλάδας* (δίκαιη ικανοποίηση) [GC], αριθ.31107/96, παρ.54, 19 Οκτωβρίου 2000).

58. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η προσφεύγουσα εταιρεία δεν προσκόμισε κανένα τιμολόγιο ή σημείωμα αμοιβής. Δηλώνει ότι σύναψε με τον δικηγόρο της συμφωνία που προσομοιάζει με συμφωνία quota litis, δηλαδή συμφωνία με την οποία ο πελάτης δικηγόρου αναλαμβάνει την υποχρέωση να του καταβάλει, ως αμοιβή, κάποιο ποσοστό του ποσού που ενδεχομένως να του επιδικάσει το δικαστήριο (*Ιατρίδης*, ό.π., παρ.55).

59. Συνεπώς, δεδομένου του μελλοντικού χαρακτήρα των εν λόγω

αμοιβών, η αίτηση της προσφεύγουσας εταιρείας έχει ως αντικείμενο υποθετικά έξοδα και δικαστική δαπάνη, η πραγματικότητα των οποίων δεν μπορεί να αποδειχθεί (*Γεωργούλης και λοιποί κατά Ελλάδας*, αρ. 38752/04, παρ. 35, 21 Ιουνίου 2007). Πρέπει λοιπόν να απορριφθεί.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

60. Το Δικαστήριο κρίνει σκόπιμο να υπολογισθούν οι τόκοι υπερημερίας επί του επιτοκίου διευκολύνσεως οριακού δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, προσαυξημένου κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. *Εξετάζει* μαζί με την ουσία την προκαταρκτική ένσταση σχετικά με την έλλειψη της ιδιότητας του θύματος που προβάλλει η Κυβέρνηση και την *απορρίπτει*,
2. *Κηρύσσει* παραδεκτές τις αιτιάσεις σε σχέση με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο αναφορικά με την απόρριψη της αντίθετης αίτησης και με το κρίσιμο χρόνο υπολογισμού της αποζημίωσης απαλλοτρίωσης, και *απαράδεκτη* την υπόλοιπη προσφυγή,
3. *Κρίνει* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 παρ.1 της Σύμβασης σχετικά με την απόρριψη της αντίθετης αίτησης,
4. *Κρίνει* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αρ.1 στη Σύμβαση σχετικά με τον κρίσιμο χρόνο υπολογισμού της αποζημίωσης απαλλοτρίωσης,
5. *Αποφαίνεται*
 - α) ότι το καθ' ου η προσφυγή Κράτος πρέπει να καταβάλλει στην προσφεύγουσα εταιρεία, εντός τριών μηνών, 10.000 EUR (δέκα χιλιάδες ευρώ), συν κάθε ποσό που μπορεί να οφείλεται ως φόρος επί του ποσού αυτού, για όλες τις βλάβες,

Μοναδικός σειριακός αριθμός: k-zRklKy0sNXyEp8_4mymg

β) ότι από την εκπνοή της άνω προθεσμίας και μέχρι την καταβολή, το ποσό αυτό θα προσανξάνεται με απλό τόκο με επιτόκιο ίσο προς το ισχύον κατ' αυτό το χρονικό διάστημα επιτόκιο διευκολύνσεως οριακού δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, προσανξημένο κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες,

4. *Απορρίπτει* το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στη γαλλική γλώσσα και, στη συνέχεια, κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 29 Σεπτεμβρίου 2022, κατ'εφαρμογή του άρθρου 77 παρ.2 και 3 του Κανονισμού.

(υπογραφή)
Liv Tigerstedt
Αναπληρώτρια Γραμματέας

(υπογραφή)
Krzysztof Wojtyczek
Πρόεδρος

Έγγραφο προς μετάφραση: 18 σελίδες
Μεταφρασμένο έγγραφο: 27 σελίδες

Επίσημη μετάφραση εκ του πρωτοτύπου, από τη γαλλική προς την ελληνική γλώσσα.
Η πιστοποιημένη μεταφράστρια του Υπ.Εξωτερικών της Ελληνικής Δημοκρατίας
(Α.Μ.105).
Αθήνα, 21/11/2022